

Titel: Technisch echtheidsonderzoek
Zaak Meijering vs. Van I [REDACTED]
Soort rapport: Eindrapport t.b.v. civiele rechtzaak
Id.nr. rapport: 10-FC070.01-01
Datum rechtzaak: 08-02-2011 & 15-02-2011
Pagina: 1 van 10

Forensicon B.V.

Datum: 19-01-2011

Eindrapport t.b.v. Hoger beroep Civiele rechtzaak

Technisch echtheidsonderzoek Zaak Meijering vs. Van [REDACTED]
Zaaknr. Gerechtshof Leeuwarden 107.002.669/01

Verantwoordelijke onderzoek

Naam: [REDACTED]

Datum: [REDACTED]

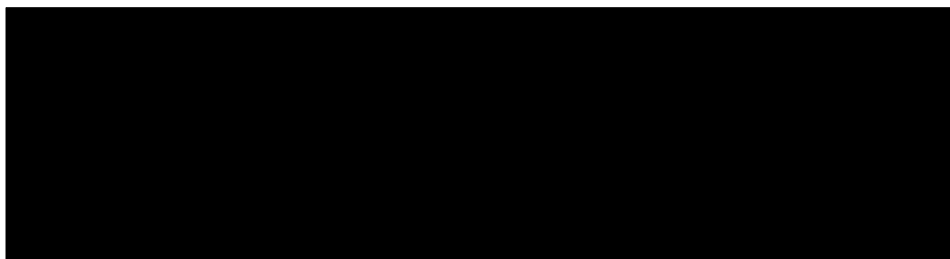
Handtekening: [REDACTED]

Verantwoordelijke rapport

Naam: [REDACTED]

Datum: [REDACTED]

Handtekening: [REDACTED]

Titel: Technisch echtheidsonderzoek
Zaak Meijering vs. Van l [REDACTED]
Soort rapport: Eindrapport t.b.v. civiele rechtzaak
Id.nr. rapport: 10-FC070.01-01
Datum rechtzaak: 08-02-2011 & 15-02-2011
Pagina: 1 van 10

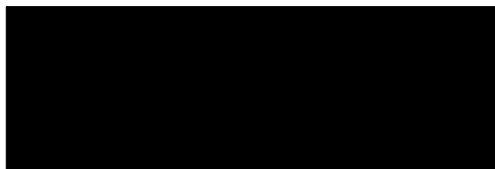
Forensicon B.V.

Drs. J.L. Meijering

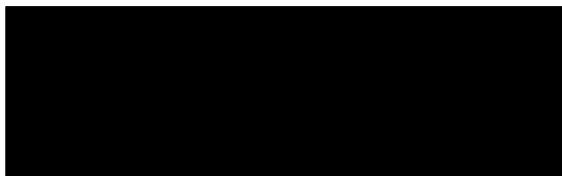

Dhr. M.P.J. Bosmans

In opdracht van:

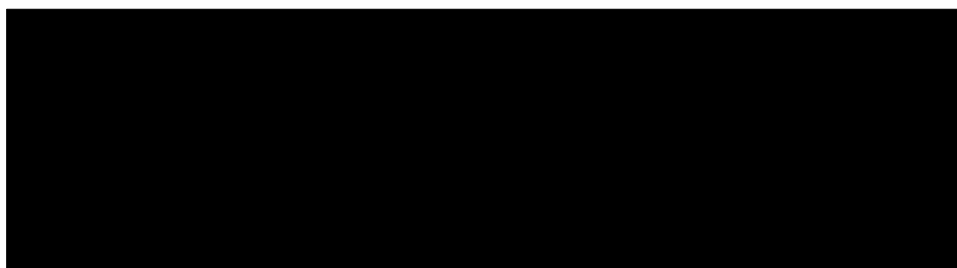
Drs. J. L. Meijering

Datum ontvangst te onderzoeken objecten: 28-12-2010
Datum uitvoering onderzoek: 08-11-2010 – 15-01-2011
Locate uitvoering van het onderzoek: [REDACTED]

Afandeling onderzochte objecten: De schilderijen zullen na het onderzoek persoonlijk terug overhandigt worden aan de opdrachtgever.

De resultaten in dit rapport zijn alleen van toepassing op de onderzochte objecten genoemd in dit rapport.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
1.1	Verkregen informatie	3
1.2	Vraagstelling.....	3
1.3	Verkregen materialen	3
2	Methode	5
2.1	Gebruikte Onderzoeksmethoden	5
2.2	Omgevingscondite	5
2.3	Kaders	6
3	Resultaten.....	7
3.1	Interpretatie en professionele mening	7
3.1.1	ARRS	7
3.1.2	Forensicon B.V.	9

1 Inleiding

1.1 Verkregen informatie

De zittende rechter in het Hoger beroep van de civielrechtelijke zaak van 'Meijering vs. Van L [REDACTED]' bij het gerechtshof te Leeuwarden (Zaaknummer 107.002.669/01) heeft aan de eisende partij verzocht (aanvullend) bewijs te leveren (Arrest d.d. 28 september 2010). Hiermee dient de eisende partij feiten en omstandigheden te bewijzen waaruit volgt dat de in deze zaak betwiste schilderijen vals zijn.

Eerdere visuele onderzoeken en verklaringen van gehoorde deskundigen hebben onvoldoende bewijskracht getoond om de rechter te kunnen laten besluiten dat de in deze zaak spelende schilderijen vals zijn. Van de betreffende schilderijen zijn bij aanvang van dit onderzoek, bij onze opdrachtgever, geen technische onderzoeksresultaten bekend.

1.2 Vraagstelling

Het onderzoek dient ter ondersteuning van het bewijs van (on)echtheid van schilderijen afkomstig uit de collectie van dhr. Meijering. Door middel van technisch echtheidsonderzoek wordt verzocht meer informatie te verkrijgen over de waarschijnlijkheid dat de werken niet van de hand van de kunstenaar zijn met wiens naam de werken zijn gesigneerd (Jan Altnk). De opdrachtgever vermoedt dat de betwiste schilderijen van de hand van de beklaagde (Cor van L [REDACTED]) zijn. Binnen dit onderzoek worden de volgende vragen gesteld:

Kan met behulp van de resultaten van technisch onderzoek aanvullende bewijs worden geformuleerd, waarmee aannemelijk kan worden gemaakt dat de betwiste schilderijen 'vals' zijn?

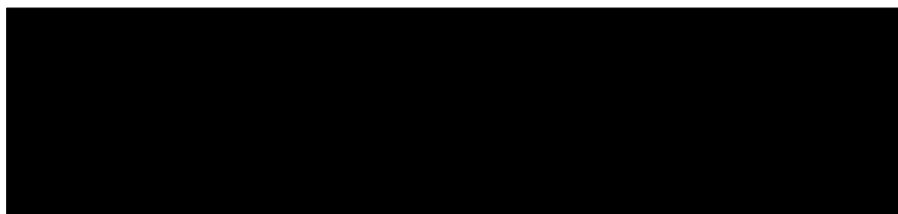
Kan worden vastgesteld of er overkomsten zijn tussen de betwiste schilderijen en een schilderij van dhr. Van L [REDACTED]. Dit ter indicatie van de aannemelijkheid dat dhr. Van L [REDACTED] de vervaardiger is van de betwiste schilderijen en zodoende met voorkennis gehandeld heeft in valse schilderkunst?

1.3 Verkregen materialen

Overzicht van de onderzochte werken:

Betwiste schilderijen:

- 1 'Het Reitdiep' (waterpartij)
Gesigneerd rechts onder 'J.Altnk'
60,0 x 74,5 cm

Titel: Technisch echtheidsonderzoek
Zaak Meijering vs. Van L [REDACTED]
Soort rapport: Eindrapport t.b.v. civiele rechtzaak
Id.nr. rapport: 10-FC070.01-01
Datum rechtzaak: 08-02-2011 & 15-02-2011
Pagina: 4 van 10

- 2 'Heuvelandschap', (ook genoemd 'Luc de Luc')
Gesigneerd rechts onder 'J.Altmk ,54'
40,0 x 46.5 cm

Authenteke schilderijen van Jan Altnk

- 3 " Stlleven, met mijnwerkerslamp en ees, huiskamer Jan Altnk
Gesigneerd rechtsonder 'J.Altmk , 45'
60,0 x 50,0 cm
- 4 " Zeegezicht bij Cros-de-Cagnes (Zuid-Frankrijk/Franse riviera)
Gesigneerd rechtsonder 'J. Altnk ,54'
60,0 x 80,0 cm

Authentek schilderij van Cor van L [REDACTED]

- 5 "Molen aan een beek
Gesigneerd rechtsonder 'Cor van L [REDACTED]
65,0 x 75,0 cm

2 Methode

2.1 Gebruikte Onderzoeksmethoden

Binnen de vraagstelling kunnen diverse technische onderzoeksmethoden van toepassing zijn. Met behulp van de onderzoeken dient te worden vastgesteld wat de samenstelling is van de gebruikte schildermaterialen. De gronderingen, verfstofen en eventuele toepassing van drogers van de diverse schilderijen zullen in dit onderzoek worden onderzocht. Hierbij is voor de vraagstelling een vastlegging van overeenkomsten en/of verschillen van deze materialen van belang. Naar aanleiding van het onderzoek kan verdere analyse en vergelijkend onderzoek met verschillende databases van belang zijn.

Omdat het bij dit onderzoek ten eerste gaat om een vastlegging van overeenkomsten en/of verschillen die aanleiding kunnen geven voor verder onderzoek is gekozen voor non-destructieve onderzoeksmethoden. Met deze onderzoeksmethoden is het mogelijk om de onderzoeksvraag te beantwoorden zonder daarbij beschadigingen aan te brengen aan de schilderijen.

De gekozen onderzoeksmethoden zijn Infrarood (IR) en Ultraviolet (UV) belichting en röntgenfluorescentiespectrometrie (X-ray fluorescence (XRF)). Deze onderzoeksmethoden werken op basis van absorptie en reëctie van licht en straling. De samenstelling van de gebruikte schildermaterialen wordt vastgelegd op basis van de verschillen in capaciteit van de elementen, waaruit de schildermaterialen zijn opgebouwd, om licht en straling te absorberen en reëctereren.

Met behulp van Infrarood en Ultraviolet licht wordt bepaald of er op het schilderij niet-originele toevoegingen aanwezig zijn. Veranderingen (bijvoorbeeld retouches) die tijdens een restauratie worden aangebracht aan een vereëg of vernislaag worden hiermee zichtbaar als verstoring van de homogeniteit van het euorescentiebeeld.

De meet-plaats voor de XRF analyse wordt bepaald buiten eventueel aanwezige verstoringen van het euorescentiebeeld. De selectie van de meet-plaats zorgt ervoor dat er onderzoek wordt uitgevoerd aan schildermaterialen welke zijn gebruikt bij de originele vervaardiging van het schilderij.

2.2 Omgevingsconditie

De Infrarood en Ultraviolet onderzoeken en XRF analyse zijn uitgevoerd in het pand van [REDACTED]. Alle schilderijen zijn op dezelfde locatie, met dezelfde apparatuur en identieke omstandigheden onderzocht.

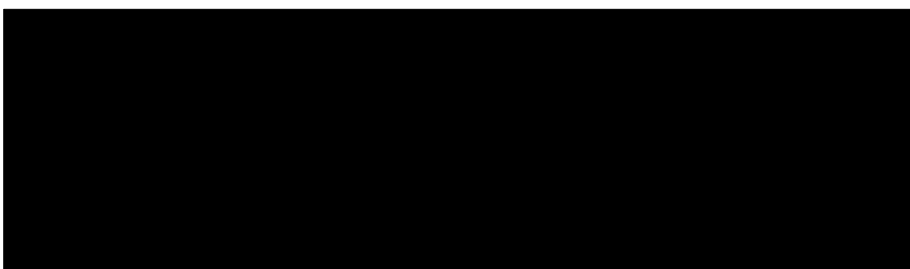
2.3 Kaders

Wegens de beschikbare tijd is gekozen om het aantal te onderzoeken schilderijen te beperken tot vijf. De authentieke schilderijen leveren een basis voor vergelijking met betwiste schilderijen of authentieke schilderijen van andere kunstenaars. Er zijn twee authentieke schilderijen van Jan Altnk onderzocht om een referentekader te stellen aangaande de werkwijze van de kunstenaar. Daarnaast zijn er twee betwiste schilderijen onderzocht om vast te stellen of de werkwijze waarmee deze schilderijen zijn gemaakt vallen binnen de referentekaders van de authentieke schilderijen. Tevens dienen de resultaten van het onderzoek van de betwiste schilderijen als variatiebreedte voor de vergelijking met het werk van Cor van L [REDACTED]

Er zijn geen onderzoeken uitgevoerd aan het materiaal waarop de schilderijen zijn geplaatst zoals het materiaal van het doek en het houtwerk.

Naar aanleiding van het uitgevoerde technisch echtheidsonderzoek, met behulp van XRF, kan door middel van onderlinge vergelijking van de elementsamenstelling van de verf, worden vastgesteld of er overeenkomsten of verschillen zijn tussen de betwiste schilderijen en de schilderijen van de hand van J. Altnk en dhr. Cor van L [REDACTED]. Hiermee kan een indicatie worden gegeven over de waarschijnlijkheid dat de betwiste schilderijen van de hand van J. Altnk zijn of van de hand van dhr. Cor van L [REDACTED].

De uitkomsten van het technisch echtheidsonderzoek kunnen tevens worden gebruikt om (aanvullend) bewijsmateriaal te leveren dat dhr. van L [REDACTED] de betwiste schilderijen met voorkennis van het "vals zijn" van de schilderijen heeft verkocht.

3 Resultaten

Voor de resultaten van de uitgevoerde onderzoeken wordt verwezen naar de rapportages van het Atelier voor Restauratie & Research van Schilderijen (ARRS).

3.1 Interpretatie en professionele mening

3.1.1 ARRS

De eindconclusie van het ultraviolet, infrarood- en röntgenonderzoek (XRF), opgesteld naar aanleiding van de conclusies uit de individuele onderzoeksrapporten per onderzocht schilderij, door dhr. Milko den Leeuw, ARRS Den Haag – 11 januari 2011:

Algemeen

Op basis van objectieve metingen zijn kwalitatieve verfstofen en hun kwantitatieve toepassingen inzichtelijk gemaakt tussen twee originele en twee betwijfelde werken van Jan Altnk en één werk van Cor van I [REDACTED]

De grondering

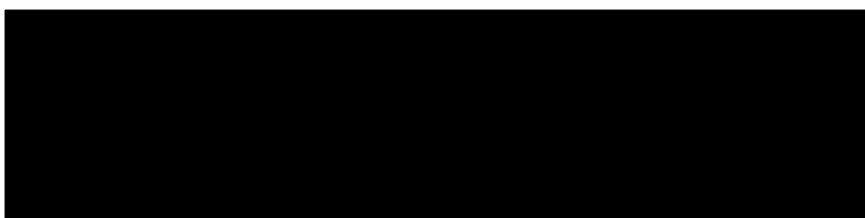
Met name de metingen van de grondering zijn het meest bindend in de conclusie omdat deze op één werkwijze en toepassing van de aangetroffen materialen berust. Te weten het drogingproces van de materialen te manipuleren. Het beïnvloeden van de grondering en de eerste lagen op de grondering met actieve en overvloedige drogers (siccateven) wijst op een doelbewust manipuleren van het eindresultaat van het schilderij. N.l. het vormen van kunstmatige craquelures. Dit staat haaks de vorming van craquelures door natuurlijke ouderdom.

Zoals gezegd is de toepassing van drie verschillende witte pigmenten (zinkwit, loodwit en titaniumwit) in de grondering van een schilderij in strijd met de houdbaarheid van een schilderij. Met name de toevoeging van titaniumwit aan zinkwit is contraproductief voor het drogingproces. Daarom moeten er sneldrogende, de zgn. siccateven, worden toegevoegd. De toevoeging van sneldrogende siccateven aan het mengsel van drie pigmenten heeft maar één doel. En dat is om het drogingproces zodanig te beïnvloeden dat er een actieve krimp en uitzetting ontstaat. De krimp en uitzetting van de grondlaag is nodig om een zgn. ‘natuurlijk’ ogend craquelurepatroon te doen ontstaan.

Experts, die hun mening baseren op het blote oog, indicteren deze ‘natuurlijk ogende craqueluren’ als zijnde dat het schilderij ouderdom heeft en daarom betrouwbaar of echt kan zijn.

De originele werken van Jan Altnk

De originele werken Jan Altnk hebben geen enkele relatie met de bovengenoemde mengtechnieken in de grondering. Een traditioneel geschoolde schilder als Jan Altnk was zeer bewust van de negatieve gedragingen van gronderingen, verfstofen en de toepassing van drogers.

Kunstenaars die hun schilderijen een lang bestaan willen garanderen, mengen deze wijze van mengen en drogen. Het is dan ook geen verrassing dat in de originele werken van Jan Altnk deze werkwijze in het geheel niet is aangetroffen.

Verfagen

Indicatef is dat niet alleen in de grondering maar ook in de toplagen deze wijze van verf mengen en geforceerd drogen is waar te nemen. Waarschijnlijk is dit karakteristek voor de maker. De werkwijze en de materialen in de toplagen van de betwijfelde werken en het werk Cor van [REDACTED] hebben idem dito overeenkomsten.

Gezien de voorgaande metngen aan de betwijfelde Jan Altnk's is er opvallend overeenkomst. De mengtechniek van bepaalde pigmenten toont 100% overeenkomsten met het originele werk van Cor van L [REDACTED]

Onderbouwend onderzoek

Er is onderbouwend onderzoek uitgevoerd door Han Steenbruggen, Klaas Jan van den Berg, Eva Goetz en Mathijs de Keizer. ¹

Ook in dit onderzoek is een structureel antwoord gekomen op de werkwijze van de kunstenaars van de Groninger Ploeg. Natuurlijk, dit onderzoek richt zich op de vooroorlogse periode maar geef een heldere kijk in de werkwijze die ook wij aantrofen in de originele werken van Jan Altnk. Daarentegen is de werkwijze van de betwijfelde schilderijen volledig contra de originele werken. Sterker, deze betwijfelde schilderijen hebben 100% overeenkomsten met de werkwijze en materialen, alleen aangetrofen in het werk van Cor van L [REDACTED]

Advies

In de korte tijd waarin dit bovenstaande onderzoek moest plaatsvinden was geen mogelijkheid om de complexe mengingen verder te analyseren.

In een vervolgonderzoek zal met FTIR (Fourier Transform Infrared Spectroscopy) moeten worden gemeten om naar introducedata van pigmenten te zoeken op de betwijfelde schilderijen, welke na de sterfdatum van Jan Altnk (1971) op de markt kwamen.

ARRS beschikt over een database met deze verfstofen.

---

¹ Han Steenbruggen, Klaas Jan van den Berg, Eva Goetz en Matthijs de Keizer, *Techniek om Expressie – Het Groninger expressionisme en het schilderen met washoudende olieverven*, Groninger Museum, 2007, pagina 156 en 157.

3.1.2 Forensicon B.V.

Naar aanleiding van de uitgevoerde technische onderzoeken kan met zekerheid worden gesteld dat er significante verschillen zijn in de gronderingen, drogingsprocessen en de vereagen tussen de authentieke werken van Jan Altnk en de betwiste schilderijen.

Tevens zijn er significante overeenkomsten tussen de betwiste schilderijen en het authentieke werk van Cor van L [REDACTED]

De onderzoeksresultaten van de betwiste schilderijen en het schilderij van Cor van L [REDACTED] vallen allen buiten de vastgestelde referentekaders van de schilderijen van Jan Altnk.

Om defnitet te bewijzen dat de betwiste schilderijen geen authentieke schilderijen van Jan Altnk zijn, wordt aanvullend op dit onderzoek een dateringonderzoek uitgevoerd aan de betwiste schilderijen. Hiermee zal worden vastgesteld of er in de samenstelling van de gronderingen en vereagen elementen aanwezig zijn die pas te verkrijgen waren na de sterfdatum van Jan Altnk.